

О. М. Мироненко

Адміністративно-територіальний поділ УНР

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ УНР – територіальна організація Української Народної Республіки з поділом її на певні адміністративні одиниці. На початок 20 ст. укр. землі, що перебували у складі Рос. імперії, ділилися на 9 губерній з відповідною кількістю повітів: Волин. – 12, Поділ. – 12, Київ. – 12, Херсон. – 6, Таврій. – 8, Черніг. – 15, Катериносл. – 8, Харків. – 11, Полтав. – 15 повітів. Повіти поділялися на волості (на Холмщині і Підляшші – на ґміни). Укр. території, що перебували під владою Австрії, становили т. зв. коронні краї – Галичину та Буковину, і ділилися на округи (згодом повіти), що склалися з громад. Укр. землі під Угорщиною входили до складу т. зв. комітатів (жуп): Мармароського, Берегов., Уґоч., Ужгород., Земплин., Сариж. і Спиж., що поділялися на повіти, а повіти – на громади. З постановою УНР проблема адм.-тер. поділу стала актуальною для її політ. та нац.-культур. самовизначення. 6 березня 1918 ЦР скасувала поділ України на губернії та повіти й запровадила поділ на землі: П і д л я ш ш я з центром у Брест-Литовському (частини колиш. Холмщини, Гродн. та Волин. губ. – на стику сучас. кордонів України, Білорусі та Польщі); В о л и н ь і з центром у Луцьку (колиш. Володимир-Волин., Ковел., Луцький та частина Дубен. пов. Волин. губ. – нині Волин. обл. та крайня пд. частина сучас. Рівнен. обл.); П о г о р и н а з центром у Рівному (колиш. Рівнен., Остроз., Ізяслав., Кременец. і частини Дубен. та Старокостянтинів. пов. Волин. губ. – тепер пд. частина сучас. Рівнен. та пн. частини Хмельн. й Терноп. обл.); Б о л о х і в с ь к а з е м л я з центром у Житомирі (колиш. Житомир., Новоград-Волин. пов. Волин. губ., частина Бердичів. пов. Київ. губ. та Літин. й Вінн. пов. Поділ. губ. – Пд. сучас. Житомир. обл. і Пн. Вінн.); Д р е в л я н с ь к а з е м л я з центром в Іскоростені (колиш. Радомишл. пов. і частина Київ. пов. Київ. губ., Овруц. пов. Волин. губ. й Мозир. пов. Мінськ. губ. – нині пн.-сх. частина сучас. Житомир. обл. й Пд. Гомел. обл. Білорусі); Д р е г о в и ц ь к а з е м л я з центром у Мозирі (колиш. Гомел. пов. Могильов. губ. й Речицький та частина Мозир. пов. Мінськ. губ. – нині частина Гомел. обл. Білорусі); К и ї в і з о к о л и ц е ю у 20–30 верст (нині територія в межах Києво-Святошин. р-ну Київ. обл.); П о р о с с я з центром у Білій Церкві (колиш. Васильків., Сквир., Таращан., частини Київ. і Бердичів. пов. Київ. губ. – Пд. сучас. Київ. обл. і невелика пд.-сх. частина Житомир.); П о б у ж ж я з центром в Умані (колиш. Уман. і частина Липовец. пов. Київ. губ.,

Гайсин. і частина Балтського пов. Поділ. та частина Єлизаветгр. пов. Херсон. губ. – на стику сучас. Вінн., Черкас., Кіровогр., Микол. та Одес. обл. у центрі України); Ч е р к а щ и н а з центром у Черкасах (колиш. Канів., Черкас., Чигирин. пов. і частина Звенигород. пов. Київ. губ. – нині центр. частина Черкас. обл.); П о д і л л я з центром у Кам'янці-Подільському (колиш. Кременец., Проскурів., Лeticів. пов., частина Могилів. пов. Поділ. губ. й Старокостянтинів. пов. Волин. губ. – Пд. сучас. Хмельн. обл. й Пд. Зх. Вінн.); Б р а ц л а в щ и н а з центром у Вінниці (колиш. Брацлав. пов., частини Вінн., Літин., Могилів., Ямпіл. пов. Поділ. губ. і Липовец. пов. Київ. губ. – центр. частина сучас. Вінн. обл.); П о д н і с т р о в' я з центром у Могилеві-Подільському (колиш. Ольгопіль. і частина Балт. та Ямпіл. пов. Поділ. губ. й Тираспол. та частина Ананьїв. пов. Херсон. губ. – нині Пд. Вінн. обл. і Пн. Одес. та Лівобережжя Молдови); П о м о р' я з центром у Миколаєві (частини колиш. Одес., Ананьїв., Єлизаветгр. та Херсон. пов. Херсон. губ. – сучас. Микол. обл.); О д е с а з околицею (від міста до Дністров. лиману на Зх. і від лінії Березівка– Роздільна на Пн. – до Чорного м. на Пд.); Н и з із центром у Єлизаветграді (частина колиш. Єлизаветгр. пов. Херсон. губ. та Верхньодніпр. пов. Катериносл. губ. – у межах сучас. Кіровогр. обл., Пн. Сх. Миколаївщини та невеличка частина Пн. Зх. Дніпропетровщини); С і ч із центром у Катеринославі (колиш. Катериносл. пов., частини Верхньодніпр., Новомосков., Олександрів. пов. Катериносл. губ. та Херсон. пов. Херсон. губ. – нині Пд. Зх. Дніпроп. обл. та Пн. Зх. Запоріж.); З а п о р і ж ж я з центром у Бердянську (колиш. Мелітопол. і Бердян. пов. Таврій. губ. – нині Пд. Запоріж. обл.); Н о в е З а п о р і ж ж я із центром у Херсоні (частини колиш. Херсон. і Дніпров. пов. Херсон. губ. – сучас. Херсон. обл. і Пд. Сх. Микол.); А з о в с ь к а з е м л я з центром у Маріуполі (колиш. Маріуп., Павлогр., Олександрів. пов. Катериносл. губ. – Пд. сучас. Донец., Пн. Запоріж. та Сх. Дніпроп.); С і в е р щ и н а з центром у Стародубі (колиш. Суразьк., Мглин., Новозибків., Стародуб., Новгород-Сівер. пов. Черніг. губ. – Пн. сучас. Черніг. обл. і Пд. сучас. Брянс. обл. РФ); Чернігівщин а з центром у Чернігові (колиш. Черніг., Городнян., Остер., Сосниц., частини Козелец., Ніжин. та Борзнян. пов. Черніг. губ. – нині Зх. Черніг. обл. і частина лівобережжя Київ.); П е р е я с л а в щ и н а з центром у Прилуках (колиш. Переяслав., Прилуц., Пирятин. пов. та пн. волості Золотоніс. пов. Полтав. губ., частини Козелец., Ніжин., Борзнян. пов. Черніг. губ. – нині в межах стику Черніг., Київ., Черкас. і Полтав. обл.); П о с е й м' я з центром у Конотопі (колиш. Кролевець., Глухів., Конотоп. пов. Черніг. губ. та Путивль. і частина Рильс. пов. Курс. губ. – нині Пн. Сум. обл. й невеличка частина Курс. обл. РФ); С а м а р а з центром у Кременчуці (колиш. Кременчуць., Кобеляць., частини Козельщ. пов. Полтав. губ. і Новомосков. пов. Катериносл. – Пд. Зх. сучас. Полтав. обл., Пн. Дніпроп. та Сх. Черкас.); П о с у л л я з центром у Ромнах (колиш. Ромен., Гадяць., Лохвиць. пов., частина Лубен. і Миргород. пов. Полтав. губ. – Пн. сучас. Полтав. обл. та Пд. Зх. Сум.); П о л т а в щ и н а з центром у Полтаві (колиш. Зіньків., Полтав., Костянтин., частини Миргород. й Хорол. пов. Полтав. губ. та Охтир., Богодухів. та Валків. пов. Харків. – нині Пн. Сх. Полтав. обл., Зх. Харків. і крайній Пд. Сум.); С л о б і д щ и н а з центром у Сумах (колиш. Суджан. та Грайворон. пов. Курс. губ. і Сум., Лебедин. та частини Охтир. і Богодухів. пов. Харків. губ. – у

межах Пд. Сх. сучас. Сум. обл., невеликої частини Пн. Зх. Харків. і двох р-нів Белгор. обл. РФ); Х а р к і в з околицями (колиш. частини Валків. пов. Харків. губ. і Белгор. пов. Курс. – нині Пн. Харків. обл. і Пд. Белгор. обл. РФ); Д о н е ч ч и н а з центром у Слов'янську (колиш. Зміїв., Ізюм., Вовчан., Куп'ян. пов. Харків. губ. та частини Корочан. і Белгород. пов. Курс. – нині Сх. Харків. обл. і Пд. Белгор. обл. РФ); П о д о н н я з центром в Острогозьку (колиш. Бирючин., Острогоз., Богучар. пов. Воронеж., Новооскол. і частина Корочан. пов. Курс. та частина Старобільс. пов. Харків. губ. – нині зх. частина Белгор. і пд. частина Воронеж. обл. РФ та пн. частина Луган. обл.); П о л о в е ц ь к а земля з центром у Бахмуті (нині Артемівськ; колиш. Бахмут. та Слов'яносерб. пов. Катериносл. губ. і частина Старобіл. пов. Харків. – сучас. Луган. обл. та Сх. Донец.). ЦР вважала, що на цьому територ. розмежування між УНР та сусід. державами не завершено, кількість земель у майбутньому може змінитися. Кордони між землями мала встановити Рада Нар. Міністрів. Їй також доручалося внести пропозиції щодо організації самоврядування, адм., суд. і військ. влади на нових адм. територіях. Однак закон про це розроблявся поспіхом: було визначено лише назви земель та їхні орієнтовні межі. Пропозиції щодо того, які волості й повіти повинні увійти до конкрет. адм.-територ. одиниці, мали висловити губ. нар. (земські) управи. 29 березня 1918 відбулася нарада представників зацікавлених мін-в з питання нового А.-т. п. УНР. Її учасники звернулися до міністра внутр. справ з пропозицією створити спец. геогр. комісію при уряді, до якої увійшли б географи, економісти, історики, представники мін-в внутр., закордон., військ. і зем. справ, освіти, торгівлі та промисловості для підготовки відповід. законопроекту. Проте ці наміри не було реалізовано. Під час [Директорії УНР](#) фактично повернулася до попереднього адм.-територ. поділу України. Після возз'єднання Наддніпрянщини й Наддністрянщини формально з'явилася нова адм.-територ. одиниця – Західна область УНР (ЗОУНР). Було створ. мін-во у справах ЗОУНР, але фактично Галичина залишалася поза межами УНР. У документах Поділ. губ. ділиться на Кам'янець. та Житомир., часто серед адм.-територ. одиниць згадується Холмська губ. Рішенням Директорії вносилися зміни до адм. поділу, зокрема 20 жовтня 1919 від Радомишл. пов. відокремлено 11 волостей і створ. новий Чорнобил. повіт.

Рекомендована література

1. Конституція Української Народної Республіки. К., 1918;
2. Конституційні акти України. 1917–1920: Невідомі конституції України. К., 1992;
3. Мироненко О. М. Світоч української державності: політично-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. К., 1995;
4. Крутова Л. О., Рибалко В. А. Ідея федералізму в Українській революції (1917–1920) // Правн. часоп. Донец. університету. 1999. № 1.

Бібліографічний опис:

Адміністративно-територіальний поділ УНР / О. М. Мироненко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-42678>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).